

УДК 630.2

П. П. МИХАЙЛОВ*

**ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ
ДЕРЖАВНОЇ ЗОНАЛЬНОЇ ЛІСОНАСІННЕВОЇ ІНСПЕКЦІЇ М. ХАРКІВ**

Державна зональна лісонасіннева інспекція

Історія державної зональної лісонасінневої інспекції м. Харків розпочинається із створення Харківської міжобласної станції лісового насіння у 1949 році. Охарактеризовано основні принципи та напрями роботи інспекції, етапи удосконалення існуючих нормативно-правових актів у лісовому насінництві.

Ключові слова: лісове насіння, лісонасіннева інспекція, насінництво.

Першу контрольну насінну станцію з перевірки якості лісового насіння деревних і чагарникових порід у Росії було організовано й очолено В. Д. Огієвським у 1909 році. Він розробив правила, форми та документацію контролю за якістю насіння, організував дослідницьку роботу, пов'язану з питаннями його походження, застосував методи варіаційної статистики при обробці отриманих матеріалів [1, 7, 8]. Контрольну станцію, яка обслуговувала усю Росію [8, 9], було створено у Петербурзі, у приміщенні Петербурзького лісового інституту. В. Д. Огієвський обладнав цю станцію за останнім на той час словом техніки.

В Україні першою було створено Київську міжобласну контрольну станцію лісового насіння (1937 р.), яка підпорядковувалася Центральній контрольній станції лісового насіння у місті Ленінград. Пізніше її було перейменовано у Всесоюзну лісонасінневу станцію Держкомлісу СРСР. Нині в Україні діють вісім державних зональних лісонасінневих інспекцій: Вінницька, Донецька, Закарпатська, Київська, Кримська, Львівська, Рівненська й Харківська.

Харківську контрольну станцію лісового насіння (КСЛН) було створено на основі постанови № 1183 Ради Міністрів СРСР від 24 березня 1949 року, наказу № 239 Міністру лісового господарства СРСР від 08 квітня 1949 року та наказу № 1 по Харківській контрольній станції лісового насіння від 18 жовтня 1949 року. З 18 жовтня 1949 року вона розпочала свою діяльність як Харківська контрольна станція лісового насіння (ХКСЛН) Центральної контрольної станції лісового насіння Міністерства лісового господарства СРСР. Її директором було призначено Ольгу Романівну Силаєву (Косьму) (1949 – 1978 рр.) (рис. 1). На її плечі лягла вся організаційна робота із забезпечення функціонування станції, налагодження контролю за використанням у виробництві перевіреного насіння, обладнання лісонасінневої лабораторії із перевірки якості насіння деревних і чагарникових порід. Також роботи з благоустрою лісонасінневої станції здійснювала інженер-фітопатолог, випускниця Харківського державного університету – Ганна Овсіївна Шапошникова (Медвинська) (1949 – 1978 рр.) (див. рис. 1). Разом вони пропрацювали до виходу на заслужений відпочинок.

Рис. 1 – Зліва направо: О. Р. Силаєва, Г. О. Шапошникова, Г. І. Кожокіна

Згідно з Положенням про Харківську КСЛН, було затверджено районування її діяльності по Харківському міжобласному управлінню лісового господарства, куди входили Полтавська

* © П. П. Михайлов, 2009

та Харківська області, а також філіали Харківської лісонасінневої дільниці тресту "Головліс-насілля" – відділення Харківське, Дніпропетровське та Ворошиловградське. За перший 1950 рік в умовах лабораторії Харківської контрольної станції перевірено 1708 зразків лісового насіння.

Відповідно до наказу № 1029 Міністерства сільського господарства СРСР від 9 грудня 1953 р. "Про структуру центрального апарату Міністерства сільського господарства СРСР" і наказу № 104 Головного управління державних лісових розсадників і заготівлі насіння деревно-чагарникових порід "ГоловлісНасінрозсадник" про зміни найменувань організацій і підприємств Харківська станція з 5 січня 1954 р. отримала назву: Харківська міжобласна контрольна станція лісового насіння Центральної контрольної станції лісового насіння Головного управління державних лісових розсадників і заготівлі деревно-чагарникових порід "Головліснасіллярозсадник" Міністерства сільського господарства СРСР.

Згідно з наказом № 30-п Всесоюзної Ордену Леніна Академії сільськогосподарських наук ім. В. І. Леніна від 29 квітня 1959 р. "Про передання Всесоюзному науково-дослідному інституту лісівництва та механізації лісового господарства Центральної контрольної станції лісового насіння з її мережею" Харківська станція отримала назву: Харківська міжобласна контрольна станція лісового насіння Центральної контрольної станції лісового насіння Всесоюзного науково-дослідного інституту лісівництва та механізації лісового господарства.

Відповідно до розпорядження № 2124-р Ради Міністрів СРСР від 3 серпня 1962 р., наказу № 98 Державного Комітету Ради Міністрів СРСР з лісової, целюлозно-паперової і деревопереробної промисловості та лісового господарства від 16 серпня 1962 р. і наказу № 237 Міністерства сільського господарства СРСР від 2 листопада 1962 р., Всесоюзний науково-дослідний інститут лісівництва та механізації лісового господарства з підвідомчими йому контрольними станціями лісового насіння передано до підпорядкування Державному комітету при Раді Міністрів Союзу РСР з лісової, целюлозно-паперовій та деревопереробної промисловості та лісового господарства.

Відповідно до наказу № 97 Голови Державного комітету лісового господарства Ради Міністрів СРСР від 26 грудня 1966 р., Харківську міжобласну контрольну станцію лісового насіння було реорганізовано у зональну лісонасінневу станцію, й вона стала називатися: Харківська зональна лісонасіннева станція Всесоюзної лісонасінневої станції Державного комітету лісового господарства Ради Міністрів СРСР.

За Наказом № 8 від 10 січня 1967 року по Міністерству лісового господарства Української РСР розпочато розробку і впровадження в Україні заходів щодо створення постійної лісонасінневої бази (відбір плюсових дерев, плюсових насаджень, закладання лісонасінневих ділянок і плантацій). Запропоновано при заготівлі лісового насіння основних лісоутворювальних порід вести роздільний облік починаючи з урожаю 1967 р. добірного (сортового), покращеного і нормального насіння. Добірне (сортове) і покращене насіння використовували насамперед для створення лісонасінневих ділянок і плантацій.

Згідно з наказом Державного Комітету лісового господарства (ДК ЛГ) СРСР № 164 від 20.06.1969 р. затверджено нове районування діяльності зональних лісонасінневих станцій, яке діє й нині.

Згідно з Наказом № 191 від 19 листопада 2003 р. "Про перейменування зональних лісонасінневих станцій "Укрдержліснасілля" у державні зональні лісонасінневі інспекції та визначення зон діяльності для державних лісонасінневих інспекцій України" по Державному Комітету лісового господарства України, відповідно до Закону України "Про насіння і садивний матеріал" від 26 грудня 2002 р. № 411 – IV та наказу Державного Комітету лісового господарства України від 04.06.2003 року № 96 – Харківській державній зональній лісонасінневій інспекції (Харківській ДЗЛНІ) визначено зону діяльності – здійснювати державний контроль у лісовому насінництві та розсадництві у Полтавській, Сумській і Харківській областях.

Регіон діяльності Харківської ДЗЛНІ охоплює частини трьох лісорослинних зон у Північно-Східній частині Лівобережної України: Північного Полісся, Північно-Східного Лісостепу та Північного (Байрачного) Степу [2]. Це надає унікальну можливість для проведення досліджень у широкому діапазоні лісорослинних зон України.

У регіоні діяльності Харківської ДЗЛНІ розташовані 30 підприємств обласних управлінь лісового та мисливського господарства Полтавської, Сумської та Харківської областей, а також 21 організація інших відомств різних форм власності, що займаються виробництвом і використанням лісового насіння.

Відповідно до статусу державної інспекції, згідно з "Положенням про Харківську державну зональну лісонасінневу інспекцію": "Харківська державна зональна лісонасіннева інспекція є органом державного контролю у сфері лісового насінництва та розсадництва відповідно до Закону України "Про насіння та садивний матеріал" від 26 грудня 2002 р. № 411-IV, яка підпорядковується Державному комітету лісового господарства України у складі Української державної лісонасінневої інспекції".

Державна зональна лісонасіннева інспекція м. Харкова у діяльності керується Конституцією України, указами Президента України, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань стандартизації, метрології та сертифікації, наказами і рішеннями Держкомлісгоспу, Української ДЛІ та Положенням про Харківську державну зональну лісонасінневу інспекцію, іншими нормативно-правовими актами у галузі лісового насінництва та розсадництва в порядку здійснення державного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання усіх форм власності з питань дотримання ними вимог Закону України "Про насіння та садивний матеріал" від 26 грудня 2002 р. № 411-IV.

Основні завдання, покладені на Харківську ДЗЛНІ:

- дослідження посівних властивостей лісового насіння деревних і чагарникових порід;
- визначення ураження лісового насіння комахами і збудниками хвороб;
- організація і здійснення контролю за правильністю ведення лісового насінництва та лісонасінневої справи;
- надання допомоги підприємствам у створенні постійної лісонасінневої бази;
- контроль за виконанням державних стандартів на насіння дерев і чагарників, постанов і розпоряджень, настанов, положень, правил та інших документів;
- контроль за дотриманням правил лісонасінневого районування;
- контроль за обліком урожаю лісового насіння;
- надання підприємствам методичної допомоги у веденні лісонасінневої справи;
- видача сертифікатів якості за результатами аналізу проб лісового насіння чи інших документів установленого зразка;
- упровадження в лісове насінництво та розсадництво досягнень науки і техніки, нових технологій і передового досвіду;
- участь у розробці державних стандартів, що регламентують сортові й посівні якості лісового насіння і садивного матеріалу, та положень, інструкцій, іншої нормативно-технічної документації з лісового насінництва;
- державний облік об'єктів постійної лісонасінної бази в зоні діяльності: реєстри плюсових дерев і генетичних резерватів, зведені відомості плюсових насаджень, лісонасінних плантацій і постійних лісонасінних ділянок; участь у відборі та атестації цих об'єктів;
- методичне керівництво та контроль за роботою лісгосподарських підприємств з обліку очікуваного врожаю насіння деревних і чагарникових порід.

Із покоління в покоління передаються відпрацьовані методи й технологія визначення якості насіння лісових деревних порід, за якими лісонасіннева інспекція працює й нині. Нині у складі лісонасінневої інспекції три лабораторії: аналітична – відповідальний заступник начальника лісонасінневої інспекції П. П. Михайлов (рис. 2); фітопатологічна – відповідальна провідний інженер-фітопатолог А. Д. Рідкокаша (рис. 2), та лісонасіннева –

відповідальний провідний інженер-насіннєзнавець О. М. Годований (рис. 2). Досвідчені спеціалісти лісонасінневого контролю – техніки I категорії Н. П. Нечитайло, Л. В. Малькова (рис. 6), використовуючи сучасні досягнення науки і техніки, провадять дослідження якості лісового насіння одними з найбільш достовірних методів аналізу. Завдяки накопиченим знанням, досвіду, спеціалісти лабораторії інспекції провадять і експрес-аналізи.

Рис. 2 – Харківська державна зональна лісонасіннєва інспекція сьогодні (фото 2008 рік). Зліва направо: провідний інженер-фітопатолог А. Д. Рідкокаша, спеціаліст О. І. Мусінова, заступник начальника з контрольно-ревізійної діяльності Н. Г. Карпенко, технік II категорії Є. А. Коваленко, водій О. М. Салов, голова профкому Т. А. Михайлова, спеціаліст Є. І. Тутова, технік I категорії Л. В. Малькова, інженер-насіннєзнавець О. М. Годований, заступник начальника лісонасіннєвої інспекції П. П. Михайлов, у центрі сидить начальник інспекції М. Ф. Годований

Насіння – живий біологічний продукт і його поведінку не завжди можливо передбачити. У багатьох видів дерев і чагарників насіння перебуває у стані глибокого спокою і після дозрівання, потрапивши у оптимальні умови, не проростає. Для визначення його якості – життєздатності у світі використовують різні методики. Якість насіння, її визначення – поняття, що охоплює широкий спектр аналізу, це – зовнішній "медичний" огляд, фізіологічний, фітопатологічний, ентомологічний аналізи, які у сукупності визначають здатність насіння до активізації метаболічних реакцій, необхідних для росту й розвитку сіянцю [10]. Одним із основних методів аналізу для визначення якості насіння, що перебуває у стані глибокого спокою, є біохімічний метод визначення життєздатності, за допомогою якого невидимі процеси у клітинах насіння під дією біохімічних препаратів стають видимими [4].

Для удосконалення існуючих державних стандартів спеціалістами лісонасінневого контролю ведеться довгострокове спостереження за динамікою показників – схожості, доброякісності, життєздатності (рис. 3), а також маси 1000 насінин і чистоти, у зв'язку зі змінами кліматичних умов і впливом антропогенних чинників на процеси цвітіння та формування зав'язі, плодоношення та якості насіння. На формування насіння впливають багато чинників, серед яких значну роль відіграють комахи та збудники хвороб. Утворення порожнього насіння може бути спричинене недозапиленням і невдалим заплідненням. Таке насіння має бути виявлене й вилучене, щоб у виробництві використовувати лише те насіння, яке гарантує успіх у вирощуванні сіянців прямим висіванням.

Наведемо дані стосовно обсягів роботи станції. Так, станом на 01.10.1957 року, Харківською КСЛН перевірено насіння із зеленої зони м. Харкова – 3028 кг, Харківського

управління лісового господарства (УЛГ) – 1046 кг, Полтавського УЛГ – 1867 кг, Дніпропетровського УЛГ. – 3000 кг, Сталінського УЛГ – 50 кг. Загалом по управлінням – 8941 кг, по тресту "Головліснасіння" – 1883 кг., по станції – 10824 кг.

Рис. 3 – Лабораторне обладнання, за допомогою якого визначають посівну якість насіння деревних і чагарникових порід методом пророщування (зліва направо: ложе при 20 – 30°С; ложе при 20°С; маркування зразків)

У 2007 році в Україні загалом заготовлено та перевірено в умовах лісонасінневих лабораторій 1640966 кг лісового насіння деревних та чагарникових порід, у зоні діяльності Харківської лісонасінневої інспекції – 113474 кг: по Полтавському ОУЛМГ – 36683 кг, по Сумському ОУЛМГ – 47222 кг, по Харківському ОУЛМГ – 17160 кг, по інших відомствах і організаціях різних форм власності – 12409 кг.

За 60 років своєї діяльності контрольна лісонасіннева станція пройшла шлях становлення основних принципів і напрямів роботи, які були визнані правильними, мають наукове підґрунтя і знайшли відображення у нормативних документах: галузевих стандартах, міжреспубліканських технічних умовах і технічних умовах щодо визначення посівної якості лісового насіння і якості садивного матеріалу деревних та чагарникових порід. Наприклад, розроблено ГОСТ "Шишки сосни звичайної. Правила приймання. Нормативи".

Інспекція має кваліфікованих фахівців із великим досвідом роботи у контрольно-насінневій справі. Організували аналітичну, лісонасінневу, фітопатологічну лабораторії і пропрацювали на посадах: старшого інженера-аналітика – Єлизавета Олександрівна Купріяненко (1956 – 1997), інженера-насіннезнавця – Ганна Іванівна Кожокіна (див. рис. 1), яка до переходу у лісонасінневий контроль тривалий час працювала науковим співробітником відділу селекції і насінництва УкрНДІЛГА (1962 – 1975), Євгенія Іванівна Ваканова (1961 – 1983 рр. – ст. лаборант, інженер відділу захисту річок УкрНДІЛГА, з 1984 р. – інженер-насіннезнавець Харківської зональної лісонасінневої станції, працювала до 1999 року (рис. 4). Старший інженер Валентина Федорівна Місюра (1983 – 2001 рр.) (рис. 6), інженери-фітопатологи – Ганна Овсіївна Шапошникова (1949 – 1978 рр.) (рис. 1), Валентина Станіславівна Гонтар (1978 – 1985 рр.) (рис. 4), Людмила Леонідівна Зінченко (1993 – 2007) (рис. 4), Алла Дмитрівна Рідкокаша – з 2007 року (рис. 4).

Неможливо не згадати самовіддану працю лаборантів, які проводили аналіз і визначення якості насіння деревних та чагарникових порід, це – Зоя Францівна Мищенко (Лозинська) (1952 – 1977), Катерина Іванівна Клещева (1957 – 1983), Олександра Андріївна Полях, старший лаборант (1961 – 1986), В.Ф. Місюра (1977 – 1983) (рис. 6), техніки 1 категорії – Ніна Петрівна Нечитайло з 1966 року та Людмила Василівна Малькова з 1988 року (рис. 5).

Протягом 30 років (1960 – 1990 рр.) фахівці лісонасінневої станції розширювали свої знання та відточували навички, беручи участь у повсякденній виробничо-дослідницькій роботі із вдосконалення діючих стандартів та розроблення нових. Проводилася планомірна дослідно-виробнича перевірка закордонних методів аналізу відповідно до міжнародних правил ІСТА (наприклад, за стандартом Румунії, ДГСТу 13056.8-68 та за правилами ІСТА). Серед трьох методів визначення посівних властивостей найбільш простим, швидким у

виконанні і не менш точним виявився метод визначення доброякісності за ГОСТом 13056.8-68. "Дослідно-виробничі аналізи пророщування насіння хвойних і листяних порід на різних видах ложа". За вимогами Міжнародних правил ІСТА (1976) і стандартами інших закордонних країн, на відміну від вимог ДГСТу 13056.6-75, при визначенні схожості насіння на апаратах для пророщування використовують як ложе для пророщування насіння лише фільтрувальний папір товщиною 1 мм (правила ІСТА). Цю методику правил ІСТА було прийнято. Адже, при цьому методі досягаються найліпші умови гігієни пророщування, попередження зараження насіння грибними хворобами та економія часу проведення аналізу, що особливо важливо в період найбільшого навантаження у аналітичній роботі, тому що відпадає необхідність виготовлення, кип'ятіння й висушування прокладок із матерії та гнотів. Проводилися визначення показника вологості лісового насіння, контрольні сушки у шишкосущарках різних типів тощо.

Рис. 4 – Спеціалісти насінневого контролю, зліва направо: Є. О. Купріяненко, Є. І. Ваканова, В. С. Гонтар, Л. Л. Зінченко, А. Д. Рідкокаша

Рис. 5 – Зліва на право: інженер-аналітик Є. О. Купріяненко, лаборант Є. І. Клещева, інженер-аналітик Всесоюзної лісонасінневої станції Г. О. Шахова, лаборанти З. Ф. Міщенко, О. А. Полях, Н. П. Нечитайло, П. Г. Страшко (1991 рік)

Велику увагу у роботі лісонасінневої станції приділяли проведенню фенологічних спостережень за цвітінням і плодоношенням основних лісоутворювальних порід, виробничо-дослідних випробувань методів обліку цвітіння та плодоношення, запропонованих різними авторами, з метою визначення оптимального методу, зокрема у Харківському регіоні (відповідальними за проведення були О. Р. Силаєва, Є. І. Ваканова, Є. О. Купріяненко). Розроблено пропозиції щодо внесення змін до виробничо-дослідних випробувань.

Проводилися виробничо-дослідні роботи за темами: "Освоєння та впровадження у виробництво методів кількісного обліку плодоношення сосни звичайної, ялини європейської, дуба звичайного". Плодоношення сосни оцінювали за методом, запропонованим Т. П. Некрасовою, дуба звичайного – за методом Е. П. Проказіна (1967 – 1972 рр.).

Рис. 6 – На відпочинку (зліва направо: В. Ф. Місюра, Н. П. Нечитайло, Л. В. Малькова)

У подальші роки вдосконалювали розроблені Т. Н. Некрасовою та А. А. Молчановою шкали плодоношення за зонами порівняно з розрахунково-статистичним методом його обліку. Проводили дослідження щодо вдосконалення методу кількісного обліку плодоношення, запропонованого Є. П. Проказіним.

Згідно з програмами виробничо-дослідних робіт пророблялася тема: "Освоєння та впровадження у виробництво методів кількісного обліку плодоношення дуба звичайного" з метою розробки зональних шкал врожайності за:

- окомірною-статистичним методом В. Г. Каппера;
- кількісним обліком плодоношення методом Т. П. Некрасової;
- кількісним обліком плодоношення методом Є. П. Проказіна.

У 1975 р. проробляли тему: "Лісівничо-таксаційний метод короткотермінового прогнозу врожаю жолудів у вагових показниках (за Проказіним)" (Мерчанське лісництво Харківського лісгоспу).

У 1986 – 1990 рр. на КНП Готвальдського (Зміївського) лісгоспу ОВЛО "Харківліс" проробляли тему: "Визначення очікуваного урожаю шишок сосни на ПЛНД і ЛНП за методом Прибалтійської РЛНС з метою розробки шкали для місцевих умов". У результаті було доведено, що незважаючи на те, що максимальне, мінімальне та середнє значення кількості шишок не завжди відповідають даним шкали Прибалтійського методу, він може бути використаним у місцевих умовах.

9 – 10 вересня 1969 р. на семінарі у м. Вінниця "Елітне насінництво в лісовому господарстві" було проголошено, що в лісовому фонді України відведено 38 тис. га постійних лісонасінневих ділянок (ПЛНД), відібрано 657 плюсових дерев хвойних порід і 165 га насаджень, 364 плюсових дерева листяних порід і 677 га насаджень. Відібрані плюсові дерева та насадження занесені до державного реєстру. Створено 400 га плантацій: сосни – 270 га, модрина – 62 га, дуба – 24 га, ялини – 19 та кедра – 6 га.

Фахівці Харківської зональної лісонасінневої станції разом із науковцями УкрНДІЛГА брали безпосередню участь у відборі та атестації зазначених об'єктів ПЛНБ (О. Р. Силаєва, Є. І. Ваканова, Є. О. Купріяненко), у закладанні лісонасінневих плантацій і проведенні щеплень сосни звичайної та дуба звичайного в Харківській області (Г. І. Кожокіна, З. Ф. Міщенко, О. А. Полях, В. Ф. Місюра, В. С. Гонтар, Н. П. Нечитайло).

Н. П. Нечитайло понад 35 років працює в інспекції техніком 1 категорії. Її знання, досвід, відповідальність за дотримання технологій і результати досліджень дають змогу вважати її одним із кращих фахівців насінневого контролю в Україні [4].

Станом на 01.01.1970 року відбір плюсових дерев і насаджень сосни звичайної та дуба звичайного в зоні діяльності Інспекції було закінчено. На 01.01.1977 року на станції складено державний реєстр на плюсові дерева сосни звичайної, дуба звичайного та насадження по всій зоні обслуговування на основі паспортів (рис. 7).

Рис. 7 – Оформлення об’єктів ПЛНБ в природі (зліва направо: генетичний резерват; плюсові дерева; плюсове насадження; ПЛНД)

На Всесоюзній науково-технічній нараді, яка відбулася 1–5 вересня 1980 року у м. Ленінграді, було представлено результати селекційної інвентаризації насаджень по Українській РСР відділом селекції УкрНДІЛГА: відібрано 1860 плюсових насаджень і 2224 плюсових дерева. Закладено клонових насінних плантацій першого порядку 521 га, сосни – 315 га, дуба – 165 га [6].

Відданість справі, висока відповідальність і шанобливе ставлення до людей дали змогу надійно поставити лісонасінневу справу в регіоні керівникам Харківської державної зональної лісонасінневої інспекції, яку розпочинали О. Р. Силаєва (1949 – 1978), Г. І. Кожокіна (1980 – 1988) і продовжують удосконалювати – з 1988 року начальник лісонасінневої інспекції М. Ф. Годований, із 2003 року заступник начальника лісонасінневої інспекції П. П. Михайлов (рис. 8).

Рис. 8 – Зліва направо: фахівці інспекції Є. І. Тутова, М. А. Годована, начальник Української лісонасінневої інспекції В. Г. Заїченко, технік 1 категорії Л. В. Малькова, інженер-фітопатолог Л. Л. Зінченко, технік 1 категорії Н. П. Нечитайло, заступник начальника Харківської лісонасінневої інспекції П. П. Михайлов, у центрі сидить начальник Харківської лісонасінневої інспекції М. Ф. Годований (2004 р.)

Наявність об’єктів лісонасінневої бази за обласними управліннями лісового та мисливського господарства, іншими відомствами та організаціями Державного Комітету лісового

господарства України, іншими відомствами та організаціями у зоні обслуговування Харківської лісонасінневої інспекції станом на 01.01.2008 року наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Постійна лісонасіннева база за зоною діяльності Харківської державної зональної лісонасінневої інспекції

Обласні управління ін. відом та орган.	Плюсові дерева	Плюсові насадження	Постійні лісонасінні ділянки	Клонові лісонасінні плантації	Генетичні резервати
Полтавське ОУЛМГ	52	9,9	347,7	9,9	949,5
Сумське ОУЛМГ	155	40	690,6	19,7	559,9
Харківське ОУЛМГ	137	430,7	718	37	966,6
Інші відом. ДКЛГ	6	–	12	19,1	14,7
Разом по ДКЛГ	350	480,6	1768,3	85,7	2490,7
Інші організації	12	–	–	–	–
Загалом по ХДЗЛНІ	362	480,6	1768,3	85,7	2490,7

Таким чином, у період, до настання перебудови економічних відносин у країні були створені умови й визначені заділи для проведення робіт з вивчення генофонду наших лісів і використання його при лісовідновленні. Розроблено необхідну нормативно-методичну та законодавчу базу для подальшого удосконалення лісового насінництва та лісокультурної справи відповідно до світової тенденції розвитку. Однак, перехід країни у нові економічні умови – до ринкових відносин – різко змінив пріоритети у лісовій справі та в лісовому насінництві.

Досвід свідчить, що за належної уваги до лісового насінництва можна здійснити корінні зміни у лісовідновленні й лісорозведенні в усіх лісорослинних умовах, завдяки:

- повній відмові від лісового насіння невідомого походження;
- збору й використанню насіння у певних лісонасінних умовах на типологічних, висотно-кліматичних і генетико-селекційних засадах [3];
- використанню у лісовому насінництві засобів малої механізації для очищення, пристроїв для сортування-калібрування насіння, що значно підвищить якість, дружність проростання насіння після висівання;
- корективам у свідомості людей, наділених службовими обов'язками, закликаними примножувати лісові багатства країни;
- розповсюдженню інформації про необхідність збереження та відтворення цінного генофонду лісів;
- налагодженій, чіткій організації здійснення контролю за правильністю ведення лісового насінництва та лісонасінної справи.

Для отримання точних результатів аналізу насіння необхідно середній зразок/пробу відбирати дуже чітко і відповідно до правил ГОСТ 13056.1-75.

Основні зусилля при штучному відновленні лісів мають бути спрямовані на зменшення тривалості їх вирощування за рахунок використання сортового насіння й садивного матеріалу з високими спадковими властивостями, застосування інтенсивних технологій та передової агротехніки у лісокультурній практиці [3].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вакулюк П. Г. Лісовідновлення та лісорозведення в Україні: [підруч.] / П. Г. Вакулюк, В. І. Самоплавський. – Х.: Прапор, 2006. – 384 с.
2. Генсірук С. А. Ліси України / С. А. Генсірук. – Львів: Наукове товариство ім. Шевченка, 2002. – 496 с.
3. Збірник рекомендацій УкрНДЦЛГіліс / Наукові основи ведення багатоцільового лісового господарства у Карпатському регіоні / за ред. В. І. Парпана. – Івано-Франківськ: Екор, 2001. – 246 с.
4. Куракін Л. В. Ліси Харківщини / Л. В. Куракін/ – Х.: Журналістський фонд Слобожанщини, 2006 – 324 с.
5. Лісове насінництво: [підруч.] / Ю. М. Дебринюк, М. І. Калінін, М. М. Гузь, І. В. Шаблій. – Львів: Світ, 1998. – 432 с.
6. Молотков П. І. Результати досліджень УкрНІИЛХА по елітному семеноводству лесных пород на Украине / П. И. Молотков // Селекция, генетика и семеноводство древесных пород как основа создания

высокопродуктивных лесов: тезисы докладов и сообщений (г. Ленинград, 1 – 5 сентября 1980 г.), часть 1. – М. : Государственный Комитет СССР по лесному хозяйству, 1980. – С. 43 – 47.

7. *Терещенко Л. І.* Сучасний стан і перспективи географічних культур В. Д. Огієвського та інших селекційних об'єктів сосни звичайної в Собицькому лісництві ДП "Шосткинське ЛГ" Сумської області / Терещенко Л. І., Самодай В. П., Мороз В. В. – Х.: УкрНДЦЛГА, 2008. – 126 с.

8. *Огиевский В. Д.* Избранные труды / Огиевский В. Д. – М.: Лесн. пром-сть, 1966. – 355 с.

9. Отечественные лесоводы: [сб. статей / науч. ред. В. Г. Нестеров]. – М., Л.: Гослесбумиздат, 1953. – 190 с.

10. *Tigabu M.* Characterization of Forest Tree Seed Quality with Near Infrared Spectroscopy and Multivariate Analysis [Електронний ресурс] / Mulualem Tigabu: Department of Silviculture. – 2003. – Режим доступу до журн.: E:<http://www.nsl.fs.fed.us/wpsm/index.html>

E:http://www.thomashaker.de/data/landwirtschaft_pflanzenproduktion_t.php

Mihajlov P. P.

HISTORY OF CREATION AND ACTIVITY DIRECTIONS OF THE STATE ZONAL FOREST SEED INSPECTION OF KHARKOV

State Zonal Forest Seed Inspection of Kharkov

History of the State Zonal Forest Seed Inspection of Kharkov originates from creation of Kharkov Interregional Station of Forest Seeds in 1949. Main principles and activity directions of Inspection on improvement of existing legislation on forest seed-growing are characterized.

Key words: forest seeds, forest seed inspection, seed-growing.

Михайлов П. П.

ИСТОРИЯ СОЗДАНИЯ И НАПРАВЛЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ЗОНАЛЬНОЙ ЛЕСОСЕМЕННОЙ ИНСПЕКЦИИ Г. ХАРЬКОВА

Харьковская государственная зональная лесосеменная инспекция

История Харьковской государственной зональной лесосеменной инспекции берет начало с создания Харьковской межобластной станции лесных семян в 1949 году. Охарактеризованы основные принципы и направления деятельности инспекции по усовершенствованию существующих нормативно-правовых актов в лесном семеноводстве.

Ключевые слова: лесные семена, лесосеменная инспекция, семеноводство.

Одержано редколегією 7.10.2009 р.